

**Adami Tanneri E Societate Iesv, S. Theologiæ D. Et In
Academia Ingolstad. Professoris, Theologiæ Scholasticæ
Tomus ...**

Cum triplici Indice

De Fide, Spe, Charitate, Ivstitia, Religione, caeterisq[ue] virtutibus [et]
vitijs: ac varijs hominum statibus. Secvndæ Secvndæ S. Thomæ
Aqvinatis Respondens

Tanner, Adam

Ingolstadii, 1627

VI. De restitutione facienda, propter omissas horas Canonicas.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72877](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72877)

si ignorauerit, eum non posse legere, vt ex com-
muni Azor quæst. 12.

DVBIVM VI.

*An, & qua restitutio faciendâ, ob
omissas horas Canonicas.*

Ad S. Thom. 2. 2. q. 83.

179 **H**abet hæc dubitatio specialem difficultatem,
quæ proinde seorsim paulo accuratius ex-
plicanda est. Et supponendum est primo, dubi-
tationem procedere tatum de ijs, qui ratione be-
neficii seu fructuum, quas ab Ecclesia percipiunt,
obligantur ad recitandas horas Canonicas. Alias
enim, puta qui solum ratione ordinis Sacri, aut
ratione professæ religionis ad horas dicendas te-
nentur, etiam si Capellanas non collatiuas, tan-
quam Principum Officiales habeant, vt dictum
dub. præced. num. 139. quamuis omitendo ho-
ras peccent mortaliter, constat tamen, ad nullam
restitutionem teneri; quando nulla lex, neque
naturalis, neque positua ea de re extat.

180 **S**upponendum secundo, ante Concilium La-
teranense sub Leone X. nullam extitisse legem
Ecclesiasticam, de restitutione, ob omissas ho-
ras faciendâ: in eo vero Concilio sessio. 6.
Canon. 9. nouam legem hac de re latam in hæc
verba: *Statuimus & ordinamus, vt quilibet habens
beneficium cum cura, vel sine cura, si post sex men-
ses ab obtento beneficio, diuinum officium non dixerit
legitimo impedimento cessante, beneficiorum suorum
fructus suos non faciat, pro rata omissionis officij &
temporis: sed eos tanquam iniuste perceptos in fabri-
cas huiusmodi beneficiorum vel pauperum eleemosynas
erogare teneatur.*

Et additur: *si vero ultra dictum tempus, in si-
mili negligentia contumaciter permanserit, legitima
monitione precedente, beneficio ipso priuetur, cum
propter officium decur beneficium. Intelligitur autem of-
ficium omittere quoad hoc, vt beneficio priuari possit, qui
per quindecim dies illud bis saltem non dixerit. Ita*

181 **C**anon; cuius tamen posteriorem hanc partem
constat non esse vsu receptam.

Circa priorem vero partem, Pius V. in Extra-
uagante, quæ incipit, *Ex primo Lateranensi Conci-
lio*, apertius declarare volens, quod in dicta
constitutione de rata parte fructuum restituenda
dicitur, ita decernit: *Statuimus vt qui horas omnes
Canonicas uno vel pluribus diebus intermiserit, omnes
beneficij seu beneficiorum suorum fructus, qui illi vel
illis diebus responderent, si quotidie diuiderentur: qui
vero Matutinum tantum, dimidiam; qui ceteras o-
mnes horas, aliam dimidiam; qui harum singulas, sex-
tam partem fructuum eiusdem diei amittat, &c.*

182 **Q**uibus ita positis, circa eam restitutionem
primo difficultas est, siue vel hæc ipsa, vel alia
restitutio iure etiam naturali faciendâ à benefi-
ciarijs omittentibus horas. De qua re sunt duæ
sententiæ. Primam tradunt Sotus lib. 10. de
iustit. quæst. 5. articulo 6. Gregorius de Valen-
tia hic disputat. 6. quæst. 2. punct. 10. §. 8. &
Couarruias lib. 3. variar. resolut. cap. 13. num.

13. qui citat etiam Calderinum, Decium, &
alios. Hi docent, restituere aliquam par-
tem, pro rata omissionis officij & temporis,
esse de iure naturæ; non autem determinatam
eam, quæ in bulla Pij V. postmodum præscri-
pta est. Quod iam antea senserunt etiam A-
drianus in 4. quæstion. an Clericus restituere
teneatur, Angelus V. hora, numero 11. & a-
lij. Rationes inferius adducentur.

Secunda sententia est, eos iure naturali ad
nullam restitutionem teneri. Quam senten-
tiam esse communem testatur Couarruias loc.
citat. eamque expresse tradit Syluester V. Cleri-
cus 4. numero 16. post Innocentium, Ioan-
nem Andream, Antonium de Butrio, & Pa-
normitanum in capit. 1. de celebratione Mis-
sarum. Idem tradunt Rosella V. hora, Nauar-
rus cap. 7. de orat. numero 31. & cap. 10. nu-
mero. 37. Toletus lib. 2. cap. 12. Azor lib. 10.
cap. 14. quæstione 1. Salas tractat. de legibus
sect. 1. numero 24. Lessius libro 2. capit. 34.
dub. 32.

184 **V**t autem hac in re veritas liquidius eluce-
scat, notandum est, duplicis generis beneficia
ad propositum distingui posse. Quædam enim
certas sibi functiones & officia vendicant, ex
ipso iure diuino obeunda; quæ hoc ipso nimi-
rum, quod talia sunt, absque vlla alia institu-
tione ac præceptione, obligant ad certam ali-
quam animarum curam; quæ de causa etiam
curata beneficia vocantur; vt sunt Episcopa-
tus, Parochiæ, &c. Alia sunt beneficia, quæ
non tantum secundum se, sed etiam quoad of-
ficia sua, mere pendent ab humana institutione,
seu Fundatoris, seu Pontificis, vt sunt simplices
Canonicatus, Capellanæ.

Iam de beneficiarijs primi ordinis certum es-
se debet, eos ob prætermissas horas Canoni-
cas, iure naturali, & secluso peculiari Eccle-
siæ decreto, ad nullam restitutionem teneri.
Ratio est manifesta. Quia isti præcisè, ex
vi sui beneficii non tenentur ad recitandas ho-
ras Canonicas, sed solum ex Ecclesiæ præce-
pto.

185 **N**on minus certum est, etiam Capellanos, &
Concionatores, seu Cooperatores, & similes
beneficiarios; quorum officium ex ipsa funda-
tione in horarum recitatione non consistit, sed
vel in eo, vt certum Missarum numerum persol-
uant, vel Parochum in Sacramentorum admi-
nistratione, verbique diuini prædicatione adiu-
uent, iure naturæ ob omissas horas Canonicas
ad nullam restitutionem teneri, ob eandem ra-
tionem.

186 **I**llud ergo solummodo in dubium vocari po-
test, an Canonici, & alij, si qui sunt similes
beneficiarij, qui ex ipsa fundatione, nullum
fere aliud officium habent, quam horarum re-
citationem, teneantur iure naturali ad resti-
tutionem. Sunt enim pro vtraque parte
argumenta non leuia. Pro negatiua qui-
dem, hæc sequentia. I. Quia etiam hæc be-
neficia ex sua fundatione, seu originali &

prima

prima, seu vi consuetudinis contracta, plus non videntur requirere, quam vt tum per orationes & preces arbitrarías, tum etiam quibusdam ministerijs publicis, si quando ordo quemque tetigerit, Ecclesiæ suæ seruiant; saltem iuxta probabilem multorum sententiam, qui dicunt, Canonicos hoc tempore, ipsique in locis, vbi talis consuetudo nemine contradicente inualuit, non teneri ad psallendum in choro per se, sed satis esse, vt hoc per alios faciant, & ipsi interim ea, quæ dicuntur, attente meditentur, vel certe, reuerenter assistant, quod post Caietanum V. hora, & Petrum Nauarrum de restitut. lib. 2. cap. 2. num. 217. probabile putat Lessius lib. 2. de iust. cap. 34. dub. 33. Liberati ergo vi consuetudinis à publica recitatione, ad quam proprie respexisse videntur Fundatores, videntur consequenter etiam, quantum est ex vi Fundationis, liberi à priuata, ad quam respexisse Fundatores illi non videntur.

187 II. Quia probabile est, etiam ipsos Fundatores saltem certum quoddam eiusmodi horarum Canonicarum pensum non requisuisse; sed simpliciter sua bona in Ecclesiam contulisse, vt ex ijs Dei & Ecclesiæ famuli & ministri canonice & collegialiter inter se viuentes, alerentur, qui iuxta modum ab eis, eorumque superiore Episcopo constituendum, diuino cultui vacarent.

Quod ex eo etiam colligitur, quod in diuersis Episcopatibus est diuersum officium, vtique non ab ipsis sæcularibus Fundatoribus, sed ab Episcopo vniuersiuique Ecclesiæ cum Capituli consensu constitutum, & præscriptum: quod etiamnum etiam ab eis iustis de causis mutari posset, si nulla Pontificis prohibitio obstatet.

188 III. Quia esto, ex ipsa Fundatoris voluntate ad certum eiusmodi pensum teneantur, tamen non constat, beneficium sub hac quasi conditione velut stipendium fuisse constitutum, vt horas recitent: quin potius videri potest probabile, eiusmodi fructus absolute fuisse assignatos in sustentationem, cum obligatione orandi; eo fere modo, quo Monasterijs sua bona ac redditus fuisse assignatos constat.

189 Id vero probabile redditur, non solum ex eo, quod officium Ecclesiasticum non est aliquid pretio æstimabile, pro quo merces accipi possit; quam rationem adfert Lessius lib. 2. cap. 34. dub. 32. numero 180. sed etiam quia in omnibus, aut plerisque Canonicorum Ecclesijs, olim erant Monachi, aut Canonici Regulares, qui eiusmodi pactis onerosis, adeoque sub onere restitutionis, ad horas dicendas, ex ipsa fundatione non erant obligati.

190 IV. Quia esto, per modum diurni laboris, pro fructibus velut stipendio & mercede, persoluendum sit certum hoc horarum officium; ac proinde esto etiam, aliqua à negligentibus satisfactio facienda sit; tamen certe præcise stando iure naturæ, plus non videtur requiri, quam vt tales vel fructus restituant, vel certe

omissum officium compensent; sicut famulus in iniuncto officio negligens satisfacit, si aut pecunia, aut propria industria damnum illatum compenset. Imo ad aliquid faciendum obligatus ex iustitia, si non faciat certo tempore, videtur potius obligatus ad hoc faciendum alio tempore, quam ad pecuniariam compensationem faciendam.

V. Si esset iure naturæ facienda restitutio, tunc male, & ante Concilium Lateranense, tanto tempore eius rei commonitio à Pontificibus fuisset prætermissa; & nunc etiam post Concilium Lateranense, Pius V in cit. bulla omittentem horas, per sex menses, à beneficii consecutione, liberum à restitutione indicasset; quando debitum iuris naturalis à Pontificibus saltem vniuersim, & absque causa relaxari non potest.

VI. Si iure naturæ esset debita restitutio, tunc Ecclesiæ vel Fundatori debita esset; cum tamen Pontifex sub disunctione, aut Ecclesiæ, aut pauperibus faciendam esse restitutionem iubeat. Item faciendam ab omittente horas restitutio esset, etiam cum absque culpa officium prætermittitur; exemplo operarij ad diurnum laborem, conducti &c.

Propter has rationes, pro sententia negatiua, vniuersim de quo uis beneficiario, qualecunque officium negligente ita concludit Lessius loc. cit. *Beneficiarius (officio suo non satisfaciens) non subtrahit aliquid pretio æstimabile; ac proinde non tenetur (iure naturæ) illud per restitutionem fructuum compensare: sed vel manet obligatus, vt id quod omisit adhuc præstet, per se, vel per alium; vt si omisit Sacra pro Fundatore dicenda: vel obligatio cum tempore euasit, eo quod opus esset annexum tempori; & proinde per lapsum temporis factum sit impossibile, & sic solum tenetur dolere de peccatis, cum proposito emendationis; vt si officium precum non soluit. Quod si illæ preces non essent singulis diebus additæ, deberet eas postea recitare. Ita Lessius. Sed hæc sententia vniuersim hoc modo pronuntiata nimis videtur laxa, vt inferius dicitur.*

Igitur pro contraria sententia, quæ iure naturæ talem restitutionem faciendam docet, facit primo, quod datum pro officio per modum stipendij, restitutioni obnoxium est, si non præstetur officium; iniuste enim & sine titulo accipitur: Seu quod idem est; Datum ob causam, causa non secuta, iure non retinetur: atqui beneficium datur pro officio per modum stipendij, saltem quoad ratam partem: Ergo &c.

Minor probatur tum ex cit. Concilio Lateranensi, tum ex capit. vltim. de rescriptis in 6. vbi Pontifex nullum nouum ius statuens, sed rationem statuendi iuris assignans, *Beneficium dari propter officium*: Denique Lessius & alij contrariæ sententiæ auctores fatentur, etiam stando præcise iure naturali, beneficiarios ex iustitia teneri ad sua officia Ecclesiastica. At vero hæc obligatio illis injici non potuit, nisi ratione beneficii per modum stipendij assignati &c.

194 Unde secundo ita licet argumentari. Omnis iniqua subtractio rei alienæ, seu quæ alteri ex iustitia debita est, ad restitutionem obligat: at qui beneficiarius officium suum negligens subtrahit alteri rem suam, seu ad quam Fundator, siue Ecclesia ius habebat, ut fatentur aduersarij: Ergo tenetur ad aliquam restitutionem, vel ipsius nimirum neglecti officij, vel fructuum respondentium prætermissio officio: Atqui ad prius iure naturæ non tenetur; quia officium prætermissum certo tempore obligatum, postquam semel neglectum est, præstari amplius non potest, nec debet: Ergo tenetur ad restitutionem fructuum. Plura inferius. In hac re, esto hæc

195 **ASSERTIO I.** Omnis beneficiarius iure naturæ tenetur ad restituendos eos fructus, qui respondent prætermissio officio, ad quod vel ex ipsa fundatione, vel iure diuino, ex ipso titulo erat obligatus; nisi prætermissum officium tempore obligatum non fuerit; tunc enim satis est, id per se, vel per alium supplere.

Primam partem tanquam certam supponimus ex dictis supra disp. 4. quest. 6. dub. 7. cum ageremus de restitutione faciendâ a beneficiario non residente; ubi ex communi docuimus, non residentes, & officia prætermittentes, teneri iure naturali ad restitutionem fructuum, tum ipsi non residentiæ, tum officio prætermissio respondentium. Idem supposuimus, ex communi, cum de restitutione fructuum superfluum, & male impensorum ageremus dub. 8. ubi diximus clericos esse dominos eorum fructuum, quos accipiunt velut stipendium laboris pro officio; Quæ communis etiam Nauarri, aliorumque Doctorum sententia est. Id ipsum demum supposuimus cit. q. 6. dub. 1. cum ageremus de restitutione faciendâ, ob violatam iustitiam distributiuam, in distributione beneficiorum. Vbi diximus ex communi & veriori sententia, beneficia dari potius ex iustitia commutatiua, tanquam stipendia laboris, quam ex distributiua velut ornamenta personarum.

196 Quod præter superius dicta, probatur ex scriptura, in qua semper eiusmodi beneficia stipendijs comparantur. Vt Num. 18. v. 21. *Filijs autem Leui dedi omnes decimas Israel in possessionem, pro ministerio, quo seruiunt mihi in tabernaculo fœderis.* Et infra v. 31. de decimis dicitur: *Quia pretium est pro ministerio.* Item Lucæ 10. v. 7. de ministris Evangelicis dicitur. *Dignus est operarius mercede sua.* Et 1. Cor. 9. v. 7. *Qui militat suis stipendijs utramquam?* Et v. 13. *Nescitis, quoniam qui in sacramento operantur, quæ de sacramento sunt, edunt, & qui altari deseruiunt, cum altari participant?* Ita & Dominus ordinauit ijs, qui Euangelium annunciant, de Euangelio vivere. Et 1. Timoth. 5. v. 17. *Qui bene præsentant Presbyteri, duplici honore digni habeantur; maxime qui laborant in verbo & doctrina.* Dicit enim scriptura, (Deuteronom. 25. vers. 4.) *Non alligabis os boni trituranti.*

197 Ex quibus locis colligitur, saltem eos fructus, qui beneficiarijs debentur, ex iure diuino, vel sunt primitiæ & decimæ, seu generatim su-

stentatio Episcopis & Parochis ministrantibus conueniens, dari ac deberi plane ex iustitia, tanquam stipendia laboris. Quo fit, ut etiam vicissim beneficiarij teneantur ex iustitia ad eiusmodi officia, ut recte etiam docet Lopez part. 2. cap. 97.

In eundem sensum etiam Bernardus epist. 2. ad Fulconem, generatim de Clericis seu Canonicis ait: *Quia surgis ad vigilas, vadis ad missas, horis chororum nocturnis diurnisque frequentas, bene facis: sic Ecclesie præbendam gratis non accipis. Dignum est, ut qui altario deseruiunt, de altario uiuant.* Et c. Et fermon. super illud. *Ecce nos reliquimus: indignus (Clericus) lana & lacte conuincitur, si non pascat oues, si non uigilat in custodia gregis, iudicium sibi manducat & uestit.* Et c. *Sumptus Ecclesiasticos gratis habere te reputas?* Et certa beneficia dari ex iustitia commutatiua tanquam stipendia laboris, quomodocumque tandem, seu principaliter, seu minus principaliter, nemo quod sciam negat. Quæ ratione autem absque simonia hoc accidat, dicitur inferius de simonia questione 8. dub. 2.

198 Secundam partem statuimus cum Lessio supra ex communi. Ratio utriusque partis est. Quia quando aliquis prætermittit officium certo tempore adstrictum, tunc voluntas conductoris non est, ut id postea alio tempore fiat, sed ut pecunia eius ratione accepta restituatur. Vt si Legatus in causa, quæ non nisi certo tempore expediri debet, ad Principem missus, oportunitum ac præstitutum tempus negligat, is non debet alio tempore proficisci, sed acceptum neglecti muneris stipendium restituere. At vero si opus seu officium neglectum, non erat certo tempore alligatum, tunc adhuc alio tempore præstandum erit, ut patet quotidiano exemplo in famulo.

199 **ASSERTIO II.** Satis quidem probabilis est prima sententia negatiua superius adducta; sed contraria probabilior est, videlicet Canonicos naturali iure ad aliquam restitutionem teneri, ob omittas horas. Prima pars probatur, tum auctoritate, tum rationibus pro prima sententia superius adductis.

Secunda pars assertionis ex eo probatur; quia affirmatiua sententia primo auctoritate priori non cedit; eandemque, licet absque distinctione beneficiorum, tradit Vasquez 1. 2. tom. 2. disputatione 106. numero 32. & 33. ubi ait: *Cum redditus dentur propter officium, iure naturali debebat beneficiarius orare pro populo; quod nisi faceret, non posset frui fructibus: id quod eodem modo seruandum est nunc, postquam Ecclesia determinauit genus officij.* Idem supponit disputat. 168. numero 28. ubi generatim ait: *Beneficium ex sui institutione datur propter officium.* Et numero 33. in eandem sententiam citat Simancam; qui tamen male, etiam determinatum restitutionis modum, à Pio V. præscriptum, iuris naturalis esse docuit.

200 Secundo hæc sententia melioribus nititur rationibus; quæ rursus amplius confirmantur ex Concilio Agathensi cap. 26. vii refer-

tur causa 1. quæstione 1. cap. vlt. vbi dicitur: Clerici omnes, qui Ecclesie fideliter vigilanterq; deseruiunt, stipendia sanctis laboribus debita, secundum seruitij sui meritum, per ordinationem canonum, à sacerdotibus consequantur. vbi Canon supponit, beneficia esse stipendia laborum, & pro meritis seruitij debita: Ergo cum Canonici aliud præ officium non habeant, certe ipso iure naturæ tenentur ad horas persoluendas, velut ad seruitium, pro quo stipendium accipiunt; & ex consequenti ad restitutionem, nisi faciant.

201 Ad argumenta vero contrariæ sententiæ, quatenus huic veriori aduersatur, ita respondetur. Ad primum. Esto consuetudo in quibusdam locis derogat veteri obligationi Canoniorum, de officio Canonico persoluedo, quoad modum & locum, vt videlicet in choro & musice, ab eis pronuntietur; non tamen derogat, nec iure potest derogare huic officio quoad substantiam; saltem quamdiu aliud officium in eius locum ab Ecclesia non subrogatur.

Ad secundum respondetur: etsi certus iste precandi modus per Ecclesiam sit determinatus, tamen certe post factam ab Ecclesia determinationem, tenentur Canonici, ex ipsa ratione, beneficij, hoc iam ipsum velut præcipuum officium requirentis, ad horas persoluendas, vt dictum.

202 Ad tertium respondetur. Fatemur, si de expressa fundatorum intentione loquamur, eam nec in omnibus eandem fuisse; nec vero quod ad propositum attinet, esse debuisse. Complures enim testati sunt, se bona sua tanquam puram elemosynam, pro remedio animarum suarum, in sustentationem Dei famulorum, seu Ecclesiæ ministrorum offerre: sicut de monasterijs dictum est, & videre est apud Ioannem Molanum lib. 3. de Canon. cap. 4. Quomodo etiam Lopez citat. part. 2. capit. 2. dicit, multa bona maioribus Ecclesijs collata fuisse, munificentia Regum & Principum, non tanquam stipendia laborum, neque ob laborem spirituales, velut causam, seu conditionem; sed velut modum duntaxat, tanquam incitamenta & adiumenta maioris virtutis, &c.

Verum siue hæc, siue alia fuerit fundatorum intentio, fatendum tamen est, postquam Ecclesia ex eiusmodi foundationibus beneficia ac præbendas constituit, dandas scilicet propter officium, tanquam stipendia laboris; tam cæteros beneficiarios, quam Canonicos, non minus iure naturali, etiam secluso omni alio Ecclesiæ decreto, ob prætermittas horas, siue officium requisitum, ad restitutionem teneri, quam si ab ipsis fundatoribus eiusmodi conditio fuisset adiecta: quandoquidem ea ipsa quoque saltem implicite fuit mens fundatorum, vt eiusmodi prouentus iuxta piam Ecclesiæ dispositionem, eo modo dispensarentur, qui tam ad priuatum ipsorum, quam publicum Ecclesiæ bonum videretur accommodatissimus.

203 Ad primam confirmationem respondetur, falsam esse, in eiusmodi spiritualibus officijs non posse interuenire aliquam cõuentionem iustitiæ,

vt infra de simonia generatim & ex communi dicitur.

Ad secundam confirmationem respondeo, negati non posse, quin olim alius fuerit Canoniorum status, quam sit hodie. Etsi enim nomen vtrumque tam regularis quam secularis Canonici, in eo sensu, quo nunc cõmuniter vsurpatur, multo sit recentius, quam ipsum Canoniorum institutum, ac potius ex collapsa veteri Canoniorum disciplina ortum; tamen quantum ad rem ipsam constat, Canonicos olim, sicut in eo quidem à Monachis discrepabant, quod communiter ac vniuersim votis monasticis obligati non essent; ita in eo etiam cum illis conuenisse, quod absque bonorum Ecclesiasticorum proprietate, in communi, iuxta Apostolicam regulam, qua nihil quisque suum dicebat, vitam agebant, vt notarunt Molanus lib. 1. de Canon. cap. 6. 12. & 13. & Azor lib. 12. cap. 2. q. 2.

204 Idque patet ex Concilio Moguntino celebrato sub Carolo Magno cap. 9. vbi dicitur: *Decretum, vt Canonici & Clerici canonicè viuam. &c. in vnoquoq; Episcopatu, simul manducent & dormiant. Et in Concilio Turonensi cap. 23. Canonici & Clerici ciuitatum, qui in Episcopis conuersantur, considerauimus vt in claustris habitantes, simul omnes in suo dormitorio dormiant, simulque in vno refectorio reficiantur; quo facilius possint ad horas canonicas celebrandas occurrere; ac de vita ac conuersatione sua admoneri & doceri. Vltimum & vestimentum iuxta facultatem Episcopi accipiant &c.*

Et addit Molanus lib. 1. cap. 12. *multas Ecclesias, ab initio temporis ac institutionis suæ, in canonicali professione perdurasse, nec vnquam veri nominis monasteria fuisse; cum non appareat, ijs in locis rescidisse Canonicos regulares, qui ex dissoluta veteri Canoniorum disciplina postmodum exorti sunt.* Ita Molanus.

205 Postea vero primum laxata disciplina, proprietatisque sequuta est, vt particulatim refert Trithemius in Hirsaugiæ chronico ad annum 975. *Sub Theodorico, inquit, Archiepiscopo Treuirensi, Canonici maioris Ecclesiæ ibidem, abiecta vita regulari, quam hucusque in eadem Ecclesia maiores eorum continuauerunt, desierunt esse regulares, & facti sunt nomine & conuersatione seculares. Quorum exemplo malo Canonici quoque S. Paulini Treuirenses, in Confluentia, Moguntinenses, Wormatienses, Spirenses, & complurium aliarum Ecclesiarum, diuersis quidem temporibus, sed vno impietatis spiritu, regulari vita communitatem abiecerunt. Qui proinde vt alius quidam auctor apud Molanum lib. 1. cap. 14. scribit, ceperunt seculares fieri, seorsum habitare ac propria habere, & annuos prouentus inter se distribuere.*

206 Qua de causa etiam apud Surium ad 31. Octobris, in vita S. Wolfgangi cap. 7. & 20. scribitur, eum in hac re multum laborasse, vt Canonicos rursus ad communem vitam reduceret.

Ex quibus patet, in veteribus Canoniorum Ecclesijs, nondum fuisse istam præbendarum & beneficiorum diuisionem, vt quæ postea primum, laxata disciplina, conuenientibus, ac demum

consentientibus Ecclesiarum Prælati, ita facta est, ut sua cuique præbenda velut certum pro labore stipendium assignaretur. Vnde saltem ex eo tempore, quidquid sit de priori, dicimus, Canonicos omittentes horas iure naturæ ad restitutionem teneri.

207 Ad quartum respondetur. Quando quis præmittit officium, ex primaria Conductoris intentione, nulli certo tempori additum, tunc semel omissum potest compensari & impleri alio tempore: at si officium fuerit certo tempori adstrictum, uti sunt horæ Canonicae, debet ab omittente restitui stipendium præmissi officij ex dictis.

Ut proinde parum etiam probabilis videatur sententia Suarj libro 4. cap. 29. numer. 11. & 12. hanc compensationem, abstrahendo à iure positivo, sufficienter fieri posse in bonis spiritualibus, puta aut horis canonicis omisiss reiterandis, aut alijs æquivalentibus precibus dicendis; eo fere modo quo Presbyter Missas ex stipendio accepto hac hebdomade sibi dicendas negligens, compensare potest, totidem alia hebdomade legendo: nisi auctor hic locutus sit, abstrahendo à determinatione illa Ecclesiae, qua horarum recitatio singulis diebus, tanquam particulare ac proprium pensum diurnum fuit attributum.

208 Ad quintum respondetur, olim non fuisse opus tali declaratione; tum quia beneficia & præbendæ nondum erant ita in singulos diuisæ, ut dictum; tum quia maior adhuc vigeat disciplina; & postea mali mores poscebant bonas leges.

Pius autem V. primis sex mensibus sub tanto onere ad horas non obligans, quadam Epistolice interpretatione usus est, in ea re, quæ iuxta fundatorum interpretatiuam voluntatem, Pontificum rationabili dispositioni merito subiacet: maxime quia fundatores ipsi initio officium velut conditionem determinate non requirebant, ut dictum; & par erat, ut initio tempus aliquod velut discendi studio tributum, ab ea obligatione restituendi liberum relinqueretur.

209 Ad sextum respondetur, bona Ecclesiae, quæ Ministrorum stipendijs & sustentationi non sunt debita, esse tum ipsius Ecclesiae fabricæ, instrumentisque diuini cultus, tum pauperibus attribuenda, ex ipsa fundatorum intentione: Ergo cum reditus isti, respondentes præmissis officio, non debeantur Ecclesiae ministris, iure fabricæ Ecclesiae, aut pauperibus applicati sunt. De quo tamen inferius plura.

Quod autem ab omittentibus sine culpa non exigatur restitutio, sit tum ex benignitate fundatorum, & Ecclesiae; tum ex ipsa rei æquitate; quia beneficiarij non se habent sicut mercenarij, sed sicut magni alicuius Domini officiales; qui si forte per ægritudinem, officium exequi nequeant, nihilominus ratione ipsius tituli stipendium recipiunt; nec etiam in his paucorum dierum negligentia per se censetur notabilis.

210 Secunda difficultas est, quid & quantum restituum sit, ob prætermittas horas. Respondetur, ante omnia distinguendum esse inter restitutionem iure naturali debitam, & eam, quæ ex decretis Ecclesiae superius adductis facienda est. Nam de restitutione iure naturali debita, & quomodo, stando iure naturali, rata omissionis officij ac temporis pars determinanda sit, explicatum est iam superius disputatione 4. quæstione 6. de restitut. honorum Ecclesiasticorum dub. 6. Hoc certum est, determinatam illam restitutionem Iure canonico præscriptam, non esse Iuris naturalis, ut omnes communiter supponunt, & magis ex sequentibus patebit, quicquid Simanca relatus nu. 199. in contrarium dixerit.

Quod vero ad ius posituum attinet, duplex dubitatio occurrit. Prima; quia Pius V. loc. cit. statuit, ut omittens omnes horas vno die, teneatur restituere omnes fructus eidem diei respondentis: si vero certam partem officij, certam etiam partem aliquotam omnium fructuum eiusdem diei &c. Vbi quaeritur, an vocula *omnium fructuum eiusdem diei*, intelligenda sit de omnibus fructibus, qui huic diei respondent, si omnes fructus totius beneficij per singulos dies æqua portione diuiderentur; an vero tantum de fructibus vnus diei, qui secundum prudentis iudicium, habito respectu ad alia onera & officia beneficiarij, respondent officio horarum, canonicarum.

211 Altera dubitatio est. Nam in eadem Extravagante Pij V. dicitur, *omittentem vnam ex sex horis minoribus teneri ad restituendam sextam partem fructuum eiusdem diei*. Vbi quaeritur, debeat ne restituere sextam partem omnium fructuum eius diei; an vero tantum sextam dimidiæ partis fructuum eius diei. Primum enim quidem indicat contextus verborum eiusdem bullæ. Sed posterius probat ratio. Si enim primum dicatur, tunc manifeste sequitur, eum qui tres horas minores prætermiserit, debere restituere tantum, quantum si omnes sex prætermisset; qui vero quatuor vel quinque horas minores prætermisit, multo plus restituere debere, quam qui omnes sex horas omisit, ut cuius consideranti facile patet. Nam qui omnes sex horas minores prætermittit, solum debet restituere dimidiam partem fructuum eius diei, ut in bulla dicitur: quod si ergo vnâ horam minorem prætermittens debet restituere sextam partem omnium fructuum eiusdem diei; tunc omittens tres horas debet restituere tres sextas, adeoque dimidium fructuum eiusdem diei, omittens vero quatuor horas debet restituere quatuor sextas, omittens quinque horas debet restituere quinque sextas; adeoque multo plus quam dimidium fructuum eiusdem diei; siquidem quatuor sextæ vna sexta parte; quinque vero sextæ duabus sextis partibus superant dimidium fructuum vnus diei, quod non nisi tres sextas complectitur. Consequens autem absurdum esse, nemo facile negauerit.

Ad

212 Ad primam dubitationem respondeo, negari quidem vix posse, quin bulla priorem sensum intendat, attamen de facto probabilem nihilominus, & satis in praxi tutam esse eorum sententiam, qui restitutionis obligationem ad posteriorem sensum restringunt; ac proinde, docent, posse omittentem horas, ratione aliorum officiorum, aliquam sibi partem stipendij, eiusmodi officijs, iuxta viri prudentis arbitrium respondentem, reservare.

Prima pars huius resolutionis satis colligitur ex verbis bullæ superius relatis; quam sic etiam accipiunt Nauarrus manual. cap. 25. num. 122. Valentia quæstione 2. punct. 10. §. 8. Angles 4. sentent. part. 2. de restitut. Grassius part. 1. libro 2. cap. 51. Azor tom. 1. libro 10. capit. 14. quæstione 5. Vasquez 1. 2. disputatione 68. numero 35. Lessius hic numero 167. qui proinde, ob hanc etiam potissimum causam docent restitutionem à Pontifice præscriptam non esse debitam iure naturali. Etsi Beia casu 55. ipsam quoque Pontificis bullam ad posteriorem sensum accommodare nitatur.

213 Secunda pars ex eo probatur. Quia legis sensus, uti etiam valor, multum pender à consuetudine, adeoque sapientum interpretatione: atqui viri sapientes non nisi posteriori sensu obligare bullam, nec aliter esse receptam docent. Ita enim speciatim docent Sotus libro 10. de iustit. quæstione 5. articulo 3. Carbo quæstio. 61. de restitut. Ludouicus Beia casu 55. in fine., Tolerus libro 2. cap. 20. Henriquez libro 3. cap. 13. numero 2. Aragonius hic quæstione 83. articulo 13. Bartholomæus Medina libro 1. Institut. cap. 14. §. 11. Sa V. Beneficium num. 58. Lessius numero 177. Lopez 2. part. capit. 75. qui tamen male dubitat, an lex ista ad restitutionem obliget ante sententiam; cum decretum Concilij Lateranensis à Pio V. confirmatum, absolute restitutionem imperet. Vide, quæ diximus hac de re disput. 4. qu. 6. dub. 7. num. 181.

214 Neque tamen inter istos auctores in particulari satis conuenit, quotam partem fructuum beneficiarij, horas vno die omittentes, restituere teneantur. Etenim Beia, alijque nonnulli ex citatis, à Parocho quartam, ab alijs tertiam partem fructuum vni diei respondentium exigunt.

Henriquez loc. cit. refert praxin ita hunc rigorem moderari, ut Parochus & Episcopus horas omnes vna die omittentes quintam partem pro rata restituant, reliquas quatuor ratione tituli, & aliorum onerum retineant; Canonicus quartam partem restituat; alij beneficiarij tertiam; quod etiam docet Sa loc. cit.

Lessio vero loc. cit. hæc moderatio præsertim quoad Canonicos, qui non habent, inquit, aliud onus, quam precum, nimis laxa videtur. Sed cum Canonici, præter horarum recitationem, etiam choro interesse debeant, & nonnunquam in publicis officijs ministrare, ipsoque saltem vestitu Ecclesiæ ministros se profiteri teneantur, non est improbabile, eos si cætera hæc faciant,

supposita illa sapientum praxi, satisfacere, si tertiam saltem partem restituant.

215 Quod vero Sotus, etiam supposito Concilij Lateranensis decreto (quod ipsum contra omnium Codicum fidem aliter legere conatur, quasi legendum sit, non, post sex menses, sed per sex menses) existimat, eum qui horas Canonicas vno tantum vel altero die, intra anni spatium omitat, ad nullam restitutionem teneri, quod cum auctario docet etiam Medina q. 16. de orat. contra vero eum, qui primis sex mensibus horas omitat, nihilominus ad restitutionem teneri, pro rata parte, id comuniter ab omnibus rejicitur; quamquam utcumque, stando præcise iure naturali, verum censeri utcumque, probabiliter posset, ut ex dictis colligitur; primum quidem dictum generatim, quoad omnes beneficiarios; secundum, saltem quoad Canonicos, naturali iure obligatos ad restitutionem, ut dictum n. 199.

Ad secundam dubitationem respondetur, in ea tangi difficultatem, hæctenus (dum hæc scilicet doceo & scribo) à nemine, quod sciam, pertractatam, nisi quod memini, eam ante annos fere triginta in publica Academiæ Ingolstadiensis disputatione ventilatam fuisse, atque ita decisam, ut plane defenderetur, dictum illud Pontificis intelligendum, uti quidem contextus verborum postulare videtur, de sexta parte omnium fructuum vnius diei, non obstante illo corollario, quod velut absurdum inde deduxim. Id enim propterea absurdum non esse dicebant, quod præsumatur, quatuor tantum, vel quinque horas omittentem, suam voluntatem omittendi sæpius iterasse, secus, si omnes horas sex minores omiserit.

Sed hoc nemo non videt gratis dici; nec sane mihi persuaderi quæ potuit, eam esse mentem Pontificis.

216 Quocirca ante viginti quatuor circiter annos, nimirum 1601. Monachij primū hanc ipsam materiam explicans, contrariā sententiā amplexus fuit, & mox publica disputatione defendi; nimirum ab omittentibus vnam ex sex minoribus horis non sextam partem omnium fructuum vnius diei, sed sextam duntaxat dimidiæ partis esse restituendam, quod postea etiam ab alijs comuniter probatum & defensum aduertit, & nunc denuo mihi vel maxime comprobatur.

Ratio est; quia cum intelligentia dictorum ex causis sit assumenda, dicendi; nec sermoni res, sed rei sit sermo subiectus, c. 6. de signif. verbor. cumque; ut rubrica ibidem dicit, verba aliquando sint intelligenda, non secundum quod sonant, sed secundum mentem proferentis, Et ut Glossa ibidem ait, ad extraneum sensum sint trahenda, ubi res intermaliter salva esse non potest. considerans etiā, quod non debet aliquis considerare verba, sed voluntatem; cum non intentio verbis, sed verba intentioni debeant deferuire cap. In his, eodem tit. equidem semper exillimaui, decretum Pontificis ita intelligendum, ut ex eo nullum absurdum sequatur; ac proinde dubitare nunquam potui, quin Pontifex solum de sexta dimidiæ partis loquatur.

Præsertim cum ad hunc ipsum etiam sensum, verba bullæ superius num. 181. relata non diffculter admodum aptari possint; si nempe verba illa fructuum eius diei indefinite accipiantur, &

post illud verbum *Sextam* *de* *re* *novis* repetatur siue intelligatur vocula, *dimidia*, quæ bis immediate antea fuerat posita, vt plane res ipsa & mens Pontificis exigunt, nec, vt opinor, alio sensu vsquam sunt recepta.

217 Tertia difficultas est, cui sit faciendâ hæc restitutio. Respondetur breuiter ex bulla Pij V. esse faciendam fabricæ Ecclesiæ, vel pauperibus, siue illius loci, vbi beneficium situm est, siue alterius; vt recte Lessius num. 177. quia Concilium & bulla generatim loquuntur: & quidem inter pauperes numerando etiam ipsum beneficiarium, si vere pauper est, vt generatim disp. 4. quæst. 6. dub. 14. ex communi dictum est.

Id vero intelligendum videtur: nisi ex iusta consuetudine, vel statuto, quod alij amittunt, accrescat alijs, qui intersunt officio, vt inter Canonicos fieri solet, quoad distributiones, & interdum etiam quoad ipsum corpus fructuum, vt cum Nauarro numero 123. notarunt etiam Lessius loc. citat. & Toletus libro 2. cap. 12. Quamquam cum res hæc omnis ex Ecclesiæ dispositione pendeat, eaque relatis superius decretis absolute ac generatim Ecclesiæ fabricæ aut pauperibus faciendam iubeat restitutionem, equidem non damnarim, si id etiam inter Canonicos absolute obseruetur.

Addit Lessius num. 177. credere se, quando res est ocella, & Canonici restituendo distributiones, vel alios fructus suum peccatum proderent, posse in alios vsus pios expendere. De qua re ex communibus causis à restitutione excusantibus iudicandum, vid. disp. 4. q. 6. dub. 16.

218 Quarta difficultas est, an ea constitutio Concilij Lateranensis, itemque bulla Pij V. quoad restitutionis obligationem, sit vsu recepta, adeoque simpliciter & absolute etiam in conscientia obligans.

De hac re non omnes eodem modo sentiunt, & loquuntur. Sotus loc. citat. de constitutione illa Concilij Lateranensis loquens ait: *Hoc capitulum* (etiam quoad restitutionis obligationem) *nondum plene, quod sciam, vsu est more receptum est.* Toletus loc. citat. similiter dubitat, an id sit vsu receptum.

Contra vero Azor loc. citat. *Non est, inquit, quod dicat, huiusmodi constitutionem (Pij V.) non esse vsu receptam; quia viri pietate & doctrina clarissent, restitutionem fructuum debere, iuxta eam constitutionem.* Vasquez etiam citat. 1. 2. disputatio. ne 168. num. 32. *Videmus, inquit, iam vsu communi absque ulla difficultate ita receptam, vt restitutio ante sententiam fiat.* Eodem modo Nauarrus Manuali cap. 21. numero 122. & de orat. cap. 7. numero 32. Couarruuias libro 3. variarum. cap. 13. Bellarminus de orat. cap. 19. Henriquez, Valentia, Sa, Lessius locis citat. recentioresque scriptores omnes vbique supponunt, eiusmodi constitutiones, quoad restitutionis obligationem, esse receptas; etsi non quoad hoc, vt contumaciter horas negligens, etiam beneficio priuetur, vt recte dixit Sotus loc. cit. Sicut etiam his in locis à viris doctis & pijs passim praticari satis constat.

Quocirca breuiter dico, licet decretum illud Lateranense, quoad priuationem beneficij, nec illa Pij V. bulla, secundum rigorem illum, quem ipsa verba secundum literam præferunt, recepta non sit, iuxta ea, quæ superius secunda difficultate à num. 210. docuimus; esse tamen, ita omnino receptam, vt ab omittentibus horas, ex fructibus officio horario respondentibus, restituenda sit rata illa pars à Pio V. Pontifice definita, prout in resolutione eiusdem difficultatis secunda diximus: id quod ex dictis satis colligitur.

Et sane meo iudicio temerarius esset ille, qui contra recentem adeo & consentientem testificationem virorum grauissimorum, ex omnibus pene Christiani orbis prouincijs, puta Italiz, Germaniz, Hispaniz, asserere auderet, eam bullam non esse vsu receptam, velletque hoc prætextu in praxi ab ea recedere.

Neque obstat hæsitatio Soti, qui bullam Pij V. nondum viderat: sicut nec Toletus cit. cap. 12. mentionem facit, nisi Concilij Lateranensis, imo in recentiori editione dubitationis eiusmodi prorsus non meminit: præterquam quod isti intelligi possunt de omnimoda & plena acceptatione eiusmodi constitutionum in eo rigore, quem verba præ se ferre videntur, vt paulo superius retuli.

